

УДК: 23/28:260.1

РАДИКАЛЬНА ОРТОДОКСІЯ: РЕІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТРАДИЦІЇ

аспірант, Шевчук П. В.

<https://orcid.org/0000-0002-3657-8758>

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
Україна, Київ

В статті розглядається історія виникнення, загальних засад Радикальної ортодоксії. Досліджено програму переосмислення та реінтерпритації традиції представниками даної богословської течії, які приділяють особливу увагу працям Платона, Аврелія Августина, Томи Аквінського та Дунса Скота, а також звертаються до представників католицької "нової теології". Виявлено, що Радикальна ортодоксія, таким чином, перепрочитує традицію, перекладаючи її на мову постмодерної сучасності.

Ключові слова: Радикальна ортодоксія, традиція, Джон Мілбанк, Кетрін Піксток, Грем Ворд.

аспірант, Шевчук П. В., Радикальная ортодоксия: реинтерпритация традиции/ Национальный педагогический университет, Украина, Киев

В статье рассматривается история возникновения, общие основания особенности Радикальной ортодоксии. Исследуется программа переосмысления и реинтерпретации традиций представителями данного богословского течения, которые уделяют особое внимание работам Платона, Аврелия Августина, Фомы Аквинского и Дунса Скотта, а также обращаются к представителям католической "новой теологии". Таким образом,

Раадикальна традицію перепрочитує традицію, переводя її на язык постмодерністської сучасності.

Ключевые слова: Радикальная ортодоксия, традиция, Джон Милбанк, Кэтрин Пиксток, Грэм Уорд.

Pavlo Shevchuk, PhD student, Radical orthodoxy: reinterpretation of tradition / National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

The article overviews history history of the emergence of Radical Orthodoxy and it's, general features. The program of rethinking and reinterpreting a tradition is researched by members of this theological movement. They pay particular attention to the writings of Plato, Saint Augustine, Thomas Aquinas, and Duns Scotus and also to members of Catholic "new theology". It has been found that Radical orthodoxy re-reads tradition, translating it into the language of postmodern modernity.

Keywords: Radical orthodoxy, tradition, John Milbank, Catherine Pickstock, Graham Ward.

Вступ. Значення та роль традиції в протестанському богослов'ї завжди викликало дискусії. Наразі ми спостерігаємо тенденцію - повернення до її вивчення та переосмислення, зокрема, в середовищі англіканських богословів. Спільні богословські візії народили нову богословську течію, що отримала назву - Радикальна ортодоксія. Оригінальність ідея представників даної течії викликав надзвичайний резонанс у світовому науковому дискурсі, що зумовлює наш інтерес та актуальність дослідження даної теми.

Метою даного дослідження постає аналіз основних засад Радикальною ортодоксії, а також її програму переосмислення традиції.

Виклад основного матеріалу. Радикальна ортодоксія як течія виникає в середовищі викладачів та студентів на богословському факультеті Кембриджського університету, а також її поява тісно пов'язана з коледжами Еммануель, Пітерхаусом і Літл Сент-Мері. Інтелектуальним ядром руху постають Джон Мілбанк (John Milbank) і його найближчі однодумці Кетрін Піксток (Catherine Pickstock) і Грем Ворд (Graham Ward), які сформулювали магістральну лінію розвитку цієї новітньої богословської течії. Рішення створити теологічне співтовариство, метою якого є переосмислення значної частини західноєвропейської богословської та філософської спадщини, визрівало декілька років. Першим його передвісником послужила книга Дж. Мілбанк "Теологія і соціальна теорія: по той бік секулярного"[6], що вийшла друком в 1990 р. Протягом наступних семи років Дж. Мілбанк, К. Піксток і Г. Ворд, які працювали разом в Кембриджі, виношували ідею про те, якою має бути теологія в умовах постмодерну. В цей період богослови публікують свої статті в британських теологічних журналах, в яких апробують свої ідеї [13,17]. Таким чином, підготовча робота і розробка магістральних ліній богословської думки, ініційованих першою книгою Дж. Мілбанк, відбувалося близько семи років.

Офіційне оформлення Радикальної ортодоксії (далі за текстом РО) як течії відбулось в 1997 році. Троє вищезгаданих авторів, а також інші прихильники руху зібралися в Американській Академії Релігії, де було прийнято рішення про об'єднання та затвердження назви руху [1, с.12]. Результатом зустрічі в США стало видання програмного збірника статей учасників цієї зустрічі під назвою "Радикальна Ортодоксія. Нова Теологія" [7], який вийшов у світ лише два роки по тому. Радикальні ортодокси вирішили не вибирати формального керівника свого руху, однак інтелектуальне лідерство

було негласно визнано за трьома вищезазначеними теологами і, в першу чергу, за Дж. Мілбанк.

Генетично Радикальна ортодоксія пов'язана з британською теологічною традицією. Про це свідчить ряд фактів, зокрема, приналежність центральних фігур цього руху до англіканської Церкви. В той час як частина їх послідовників належить до Римсько-католицької церкви. Англікани, що відносять себе до радикальних ортодоксів, є представниками виключно Високої Церкви Англії (High Church of England) - тобто до традиції, що бере початок від Оксфордського Руху (Oxford Movement) на чолі з англіканським священиком Джоном Ньюманом (John Henry Newman, 1801-1890), який виступав за зближення англіканства з католицизмом, врешті, ставши католицьким кардиналом [1, с. 14]. Варто зауважити, що серед радикальних ортодоксів існує досить сильне тяжіння до католицької теології. Джон Мілбанк зазначає: "Радикальна ортодоксія є католицькою, однак не є римо-католицькою теологією; учасником руху можуть бути як римо-католиками, так і ті, хто формально "протестантами", але теорія та практика, по суті, відповідають католицькому баченню від часів святих отців церкви до Високого середньовіччя" [10, с. 36]. В загальному, даний рух не ставить собі жорстких конфесійних обмежень і може розглядатися як надконфесійний, з вільною конфесійною орієнтацією. Гевін Д'Коста, характеризуючи течію, пише: "Це церковне богослов'я, без" підзвітності "перед реальною церквою" [3, с. 358].

Характеризуючи Радикальну ортодоксію у більш глобальному контексті, її було задумано як теологічну спільноту з визначеними ідейними і методологічними принципами. Передпосиланням до його створення стала незадоволеність сучасним станом теологічної думки і неприйняття так званого "модерністсько- постмодерністського

нігілістичного проекту", що, на думку представників РО, втратив істині християнські орієнтири. Поворотним пунктом в історії християнської західноєвропейської культури, представники руху вважають часи пізнього середньовіччя, що поклали початок новому дехристиянізованого світосприйняття, що позбавило людину та світ трансцендентних основ. Вони наголошують на потребі повернення до принципу панування теології як мета-дискурсу, деконструючи секулярну побудову світу, в якій "богослов'я постає дискредитованим, приватним та маловажливим заняттям на дозвіллі"[8, с. 6].

Для розуміння природи Радикальної Ортодоксії як течії, нам необхідно з'ясувати, що її представники вкладають у визначення терміну "ортодоксія" і в якому сенсі вона названа "радикальною". Дж. Мілбанк, К. Піксток і Г. Ворд пояснюють, що «Ортодоксію» - як, перш за все, в розумінні повернення до патристичної традиції. В більш вузькому сенсі, рух співвідносить себе з тим багатим і внутрішньо-цілісним християнством, яке було поступово витіснено із сучасного дискурсу, починаючи з періоду Пізнього Середньовіччя. "В такому розумінні, слово "ортодоксальний" виходить поза конфесійні межі, оскільки як біблійний протестантизм, так і посттридентський позитивістський авторитаризм католицької Церкви являють нам результатами теологічного дискурсу, що збився зі шляху в період Ранього нового часу ...» [8, с.12].

«Радикальна» - перш за все, в сенсі повернення до коріння патристики та середньовіччя, зокрема, до августиніанської концепції знання, як божественного просвітлення, що перевищує модерністський дуалізм віри і розуму, природи і благодаті. По-друге, "радикальна" - оскільки поставлені завдання будуть здійснюватись з позицій послідовної і систематичної критики сучасного суспільства,

культури, політики, мистецтва, науки і філософії з безпрецедентною зухвалістю. По-третє, радикальність виявляється у спробі переосмислення традиції " [8, с.12]. Джон Мільбанк, Грем Ворд та Кетрін Піксток не називають Радикальну ортодоксію школою чи рухом у будь-якому інституційному сенсі. Піксток підкреслює, що "Радикальна ортодоксія ніколи не сприймала себе як ексклюзивний рух, а скоріше як вільну тенденцію "[15, с. 66]. Ворд повторюючи цю думку, зазначає, що " РО не має ні власного штабу, ні визначено програми, скажімо, як у Єльської школи". Уорд характеризує РО як "теологічну чутливість, яку учасники руху поділяють в більшій чи меншій мірі"[18, с. 117]. Кетрін Піксток, в свою чергу, говорить про течію як про "дух" Радикальної ортодоксії. Таким чином, РО не має чіткого віросповідання, під яким варто підписатися, і не є рухом або школою, до якої хтось належить, або не належить. Як теологічна чутливість і дух, РО є набором більш глибоких тез та постулатів, з якими багато хто може погодитися. Як зазначає Піксток: "Радикальна ортодоксія охоплює всіх тих, хто підтримує в основному ортодоксальну теологію, але не вважає себе просто церковним або політичним традиціоналістом [14, с.147].

Обрана назва даного теологічного проекту, перш за все, вказує на бажання повернутися до витоків богословської думки. Однак це не лише протестантське "повернення до Писання", але, скоріше, це заклик повернутися до середньовіччя з його глобальним християнським світоглядом, коли теологічний дискурс був визначальним по відношенню до всіх інших. Варто також зазначити, що присутній в назві термін "ортодоксія" ніяким чином не вказує на зв'язок руху з православ'ям, а ортодоксальність цих теологів скоріше говорить про їхнє бажання бути ближче до ранньої католицької

традиції, про уважність до патристики, схоластики та римського обряду і т.д. Так, наприклад, Г. Ворд пише:

"Немає єдиної християнської традиції і ми, дійсно, в деякому сенсі говоримо про різні ортодоксії, адже ортодоксія - це щось, що значно ширше, ніж здається на перший погляд . Це певна спадкоємність традиції ... "[19, с. 106].

В рамках переосмислення традиції, РО приділяє особливу увагу працям Платона, Аврелія Августина, Томи Аквінського та Дунса Скота, а також РО звертається до здобутків католицької " нової теології "[16, с.167]. Центральною фігурою для РО постає Блаженний Августин, думка якого наскрізь пронизує світогляд течії. Це яскраво простежується в статті Дж. Мілбанка "Постмодерністське критичне августиніанство", яка розкриває основні положення РО [9]. Августиніанська теологія простежується у всіх творах Мілбанка, особливо в його найгрунтовнішій праці "Теологія і соціальна теорія: по той бір секулярного порядку" (1990), Джеймс К. А. Сміт коментує:

"... думка Августина - зокрема його гносеологія, культурний аналіз та його теологічне бачення - перегукується з постфундаменталістським проектом, який відкидає автономію розуму, а отже, і автономію соціально-політичної сфери. Таким чином, для Августина не існує світської, нерелігійної сфери, яку витлумачує модерн; для нього існує або язичництво, або ж справжнє поклоніння" [15, с. 116].

Особливу увагу РО приділяє й Томі Аквінському, зоєрема Джон Мілбанк та Кетрін Піксток у своїх роботах прагнуть реінтерпритувати його ідеї, одною з яких постає онтологія участі. Однак багато хто не погоджується з її трактування, звинувачуючи РО у використанні даної доктрини задля власної цілі - заперечити будь-яку можливість існування автономії філософії від теології [4, с. 78]. Девід Б. Беррелл у своєму творі "Радикальна ортодоксія: вдячність", резюмує оцінку

Олів'є-Томаса Венара щодо позиції РО стосовно теології святого Тома Аквінського. Беррелл вказує на два основні аспекти: по-перше, теологію слід розглядати як доктрину “*sacra doctrina*”, по-друге, томізм є опорною теологічною системою для РО [2, с. 74]. Кетрін Піксток, в свою чергу, використовує ключові елементи теології Томи Аквінського для побудови власної євхаристійної теології, зокрема, концепції “сутнісної присутності”.

Представники “нової теології” в рамках римо-католицької традиції, котрі звертаються до патристичного та середньовічного періодів та прагнуть до переосмислення традиції, стали предметом особливого зацікавлення радикальними ортодоксами. Зокрема, Анрі де Любак постає головним натхненником як для Джона Мілбанка, так і для Кетрін Піксток [11]. Мілбанк пише:

“Радикальна ортодоксія вважає, що Анрі де Любак був більшим богословським революціонером, ніж Карл Барт, оскільки, ставлячи під сумнів ієрархічну подвійність природи та благодаті як дискретних етапів, він переступив, на відміну від Барта, загальну систему припущень всієї сучасної теології. Отже, наразі, можна сказати, анахронічно, що він відкрив постмодерну теологію» [10, с. 35].

Підсумовучи тему місця традиції в думці РО, ми знову ж звернемося до Лоренса Пола Хеммінга, який зазначає: “Радикальна ортодоксія не прагне навчити нас як “переосмислити традицію”; скоріше, вона дає нам бачення того, як традиція виглядає переосмисленою», [5, с.13] - а саме те, як виглядає читання «традиції в межах традиції»[12, с. 94], що робить доробок РО настільки унікальним для сучасної англо-американської теології.

Висновок. Отже, пласт історико-філософських досліджень в творчості представників Радикальної ортодоксії займає досить вагоме місце, що, на наш погляд, обумовлено не тільки програмної

реінтерпретації традиції, а й необхідністю обґрунтування молодого руху в контексті християнської теології. РО здійснює спробу актуалізації традиції в сучасному постмодерному контексті, задля віднайдення нової якості християнської теології.

Література:

1. Щипков, Д. А. (2004). *"Радикальная ортодоксия". Критический анализ*. Санкт-Петербургский государственный университет.
2. Burrell, D. B. (2004). Radical Orthodoxy: An Appreciation. *Philosophy and Theology*, 16(1), 73–76.
3. D'Costa, G. (1999). Seeking after Theological Vision. *Reviews in Religion & Theology*, 6(4), 354–359.
4. Hemming, L. P. (2004). *Quod Impossible Est! Aquinas and Radical Orthodoxy*. In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry*. (p. 76-96). Ashgate.
5. Hemming, L. P. (2004). *Radical Orthodoxy's Appeal to Catholic Scholarship.*, In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry*. (p. 3019). Ashgate.
6. Milbank, J., (1993). *Theology and social theory. Beyond secular reason*. Oxford: Blackwell.
7. Milbank, J., Pickstock, C., & Ward, G. (1999). *Radical Orthodoxy: A New Theology*. Routledge.
8. Milbank, J., Pickstock, C., & Ward, G. (1999). *Suspending the material: The turn of radical orthodoxy*. In J. Milbank, C. Pickstock, & G. Ward (Eds.), *Radical Orthodoxy: A New Theology* (p. 1-20). Routledge.

9. Milbank, J. (2009). *Postmodern critical augustinianism: A short summa in forty-two responses to unasked questions*. In S. Oliver & J. Milbank (Eds.), *The Radical Orthodoxy Reader* (Vol. 7, pp. 225–237). Routledge.
10. Milbank, J., *The Programme of Radical Orthodoxy*, In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry* (p. 33-43). Ashgate.
11. Milbank, J., (2005). *The Suspended Middle: Henri de Lubac and the Debate Concerning the Supernatural*. Grand Rapids, MI: Eerdsmans.
12. Montag, J. (2004). Radical Orthodoxy and Christian Philosophy. *Philosophy and Theology*, 16(1), 89–100.
13. Pickstock, C., (1998). *After writing. On the liturgical consummation of philosophy*. Oxford: Blackwell Publishers.
14. Pickstock, C. (2001). Reply to David Ford and Guy Collins. *Scottish Journal of Theology*, 54(3), 405-422.
15. Smith, J. K.A. (2004). *Introducing Radical Orthodoxy. Mapping a Post-secular Theology*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic.
16. Shakespeare, S. (2000). The New Romantics A Critique of Radical Orthodoxy: *Theology*, 103(813), 163–176.
17. Ward, G.,(1995), *Barth, Derrida and the language of theology*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Ward, G. (2003). In the Economy of the Divine: A Response to James K. A. Smith. *Pneuma*, 25, 115–120.
19. Ward, G., (2000). *Radical Orthodoxy and cultural politics*. In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry* (p. 97-111). Ashgate.

References:

1. Shhipkov, D. A. (2004). *“Radikal'naja ortodoksija”*: *Kriticheskij analiz*. Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj universitet. [in Russian]
2. Burrell, D. B. (2004). Radical Orthodoxy: An Appreciation. *Philosophy and Theology*, 16(1), 73–76. [in English]
3. D’Costa, G. (1999). Seeking after Theological Vision. *Reviews in Religion & Theology*, 6(4), 354–359. [in English]
4. Hemming, L. P. (2004). *Quod Impossible Est!* Aquinas and Radical Orthodoxy. In L. P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry*. (p. 76-96). Ashgate. [in English]
5. Hemming, L. P. (2004). *Radical Orthodoxy’s Appeal to Catholic Scholarship.*”, In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry*. (p. 3019). Ashgate. [in English]
6. Milbank, J., (1993). *Theology and social theory. Beyond secular reason*. Oxford: Blackwell. [in English]
7. Milbank, J., Pickstock, C., & Ward, G. (1999). *Radical Orthodoxy: A New Theology*. Routledge. [in English]
8. Milbank, J., Pickstock, C., & Ward, G. (1999). *Suspending the material: The turn of radical orthodoxy*. In J. Milbank, C. Pickstock, & G. Ward (Eds.), *Radical Orthodoxy: A New Theology* (p. 1-20). Routledge. [in English]
9. Milbank, J. (2009). Postmodern critical augustinianism: A short summa in forty-two responses to unasked questions. In S. Oliver & J. Milbank (Eds.), *The Radical Orthodoxy Reader* (Vol. 7, pp. 225–237). Routledge. [in English]

10. Milbank, J., *The Programme of Radical Orthodoxy*, In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry* (p. 33-43).Ashgate. [in English]
11. Milbank, J., (2005). *The Suspended Middle: Henri de Lubac and the Debate Concerning the Supernatural*. Grand Rapids, MI: Eerdsmans. [in English]
12. Montag, J. (2004). Radical Orthodoxy and Christian Philosophy. *Philosophy and Theology*, 16(1), 89–100. [in English]
13. Pickstock, C., (1998). *After writing. On the liturgical consummation of philosophy*. Oxford: Blackwell Publishers. [in English]
14. Pickstock, C. (2001). Reply to David Ford and Guy Collins. *Scottish Journal of Theology*, 54(3), 405-422. [in English]
15. Smith, J. K.A. (2004). *Introducing Radical Orthodoxy. Mapping a Post-secular Theology*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic. [in English]
16. Shakespeare, S. (2000). The New Romantics A Critique of Radical Orthodoxy: *Theology*, 103(813), 163–176. [in English]
17. Ward, G.,(1995), *Barth, Derrida and the language of theology*. Cambridge: Cambridge University Press. [in English]
18. Ward, G. (2003). In the Economy of the Divine: A Response to James K. A. Smith. *Pneuma*, 25, 115–120. [in English]
19. Ward, G., (2000). *Radical Orthodoxy and cultural politics*. In L.P. Hemming (Eds), *Radical orthodoxy? A Catholic enquiry* (p. 97-111). Ashgate. [in English]